

Translating Person, Gender and Number into Naro

PGN-markers in Naro and their impact on Bible Translation

(Het vertalen van Persoon, Geslacht en Getal in het Naro)

(PGN-markeerders in het Naro en de impact daarvan op het vertalen van de Bijbel)

Samenvatting dissertatie Hessel Visser voor PR-doeleinden

Het Naro gebruikt onderscheidingen die niet allemaal in het Nederlands voorkomen. Wat **geslacht** betreft onderscheidt het Naro mannelijk, vrouwelijk en onzijdig, en wat **aantal** betreft heeft het Naro enkelvoud, tweevoud en meervoud. Dit leidt tot een vijf- of zesvoudig onderscheid bij zowel *wij*, *jullie* en *zij*. Bij het vertalen naar het Naro moet een vertaler altijd weten of een referent bestaat uit alleen maar mannen, alleen maar vrouwen, of een gemengd gezelschap, en of het gaat om twee of meerdere entiteiten.

Er zijn verschillende soorten **uitdagingen**.

1. **Vertaaltheoretische** vragen.

- *Persoon*: Als Paulus schrijft "Paulus, aan de Romeinen" dan gebruikt hij twee keer een 3e persoon. Voor sommige situaties kan het nodig zijn om te vertalen met de 1e persoon voor Paulus (dus "ik, Paulus") en 2e persoon voor Romeinen (dus "jullie, Romeinen").
- *Geslacht*: mag of moet een vertaling gender-neutraal zijn?
- *Getal*: mag een enkelvoud met een meervoud vertaald worden? (bv *gij* zult niet doodslaan")

2. **Exegetische** uitdagingen.

Bij het vertalen van "wij" in de paulinische brieven zijn zeker vijf verschillende aanduidingen gebruikt. Sprekend over "wij" onderscheidt het Naro ook tussen inclusief en exclusief. Als Paulus in Film 1:1 schrijft aan Filemon en Apfia als "onze" broer en zuster, dan moet het Naro kiezen tussen tweevoud en meervoud, maar ook tussen mannelijk, vrouwelijk en onzijdig.

3. **Culturele** uitdagingen.

Wie zijn *zij* in Hd. 18:3? Aquila en Priscilla (gemengd tweevoud), Paulus en Aquila (mnl tweevoud), of alledrie (gemengd meervoud)?

4. **Hermeneutische** uitdagingen

1. Breder toepassing. In hoeverre zijn niet genoemde referenten aanwezig in de gedachten van een spreker? Als Jezus bijvoorbeeld zegt "dit is Mijn lichaam, gebroken voor *u*", heeft Hij dan alleen de discipelen in gedachten, of gaat het in feite over de hele kerk?

2. Vervulling van profetieën. Zijn bij "Als *u* hoort van oorlogen" alleen de discipelen betrokken, of ook andere volgelingen?

3. Bij parallelle gedeelten lijkt het soms om een verschillende groep te gaan. Hd. 1 spreekt van de elf discipelen (mnl PGN). Maar in Luk. 24 krijg je de indruk uit de tekst dat er vrouwen bij de hemelvaart aanwezig waren. Moet je die gedeelten dan harmoniseren?

5. **Tekst-uitdagingen**

In het Naro werken verwijzingen in een tekst anders dan in het Nederlands. Ipv "Er was eens *een* koning." kun je in het Nederlands niet zeggen "Er was eens *de* koning."

Verder moet je in het Naro in opeenvolgende zinnen aangeven of het onderwerp hetzelfde blijft of verandert. In Mt. 14:35v. staat "ze brachten allen bij Hem die er slecht aan toe waren; en *zij* smeekten Hem alleen maar de zoom van Zijn bovenkleed te mogen aanraken." Wie zijn "*zij*" die smeekten? Het Naro dwingt tot een keuze.

Mogelijkheden die het Naro biedt aan vertalers

Het Naro maakt duidelijk of een naam een man aanduidt of een vrouw. En of alleen mannen of ook vrouwen ergens bij betrokken waren. Bv het verschil tussen Hd. 21:5 "*wij* baden", en v. 6 "*wij* gingen aan boord".

Naro kan ook goed aanduiden of het om twee of meer personen gaat. Bijvoorbeeld met "*wij*": twee schrijvers van een brief, tegenover meer dan twee apostelen, en tegenover de hele gemeente.

Door de verschillende PGNs kunnen contrasten in teksten ook beter uit de verf komen. In Mk. 10 is Jezus boos op de discipelen. Hij zegt tegen hen (mnl meervoud): "Laat de kinderen tot Mij komen en verhinder ze niet." Maar wie zijn de *u* in "Voorwaar, zeg Ik u: 'wie het Koninkrijk van God niet ontvangt zoals een kind zal het niet binnengaan.'" En wie is *hij* in Mt. 9:9? "en *hij* zei tot *hem*: "Volg Mij." En *hij* stond op en volgde *Hem*." De Naro-structuur geeft duidelijkheid, meer dan bv het Grieks.

Het Naro kan zelfs nieuwe betekenissen vormen door het PGN-gebruik. Ook kan het Naro met zijn PGNs groepen aanduiden, en ook duidelijk maken dat niet een groep in de derde persoon, maar in de eerste persoon bedoeld is.

Strategieën

Het proefschrift laat zien hoe belangrijk het voor de Naro vertaler is om zich overal af te vragen om hoeveel het gaat, en wat de verdeling in geslacht is. De informatie hiervoor moet in het Grieks gezocht worden in verba, nomina, pronomina en lidwoorden. De cultuur van zowel de brontaal als van de doeltaal moet bestudeerd worden.

Omdat het niet overal duidelijk is welke optie het beste is zullen soms voetnoten nodig zijn om alternatieven aan te geven.

Samengevat: het Naro PGN-systeem met z'n vele onderscheidingen leidt tot grote uitdagingen voor de vertaler. In bijna elke zin van het NT moet onderzocht worden om hoeveel referenten het gaat, en om welk geslacht. Er zijn verschillende categorieën van uitdagingen te onderscheiden. Tegelijk leveren de PGNs ook fenomenale mogelijkheden op, waarbij de hoorder een helderder beeld kan krijgen van wat de tekst wil zeggen, in het bijzonder over de referenten. Het is een zegen om met deze fascinerende taal te mogen werken.